

Titu Maiorescu, îndrumător al culturii și al literaturii române

Originar din Transilvania, fiul profesorului Ioan Maiorescu, în al cărui suflet au vibrat puternic ideile Revoluției de la 1848, Maiorescu manifesta un patriotism conștient și responsabil, arătând în activitatea sa că poporul român se poate ridica, prin puterile proprii, în universalitate.

Studiile făcute la Brașov, Viena și Berlin, doctoratul în filozofie și licența în drept, la Paris, definesc performanța formării unei personalități complexe.

Tudor Maiorescu este mentor al Societății "Junimea" alături de P.P. Carp, Th. Rosetti, V. Pogor și Iacob Negruzzi. Programul societății cuprindea: organizarea de prelecțiuni populare, stabilirea unei ortografii unitare a limbii române, precum și editarea unei antologii de poezie românească, de la origini și până la vremea aceea.

Ca rod al discuțiilor de la Junimea, se nasc studiile maioresciene, dintre care: "Despre scrierea limbii române", "O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867", "Asupra poeziei noastre populare", "Limba română în jurnalele din Austria", "În contra direcției de astăzi în cultura română", "Direcția nouă în poezia și proza română", etc.

Revista "Convorbiri literare" apare la Iași la 1 martie 1867, fiind revista cu cea mai largă apariție din literatura română (1867-1944). Iacob Negruzzi este secretarul, adevăratul conducător fiind Titu Maiorescu. activitatea Junimii se reflectă în paginile revistei.

Domeniile de manifestare ale spiritului critic maiorescian sunt numeroase. A publicat studii despre limba, literatura, cultura, estetica, filozofie.

Afirmările lui critice sunt patrunzătoare, exacte și adeseori memorabile. Ecoul lor în epoca a fost enorm, iar în posteritate profund, influențând numeroase generații de critici și cititori.

Ideile sale referitoare la limba și literatura sunt edificatoare:

Principalele idei lingvistice:

- 1 -> alfabetul latin
- 2 -> ortografie fonetică
- 3 -> combaterea etimologismului
- 4 -> îmbogățirea vocabularului cu neologisme
- 5 -> combaterea stricătorilor de limbă prin respingerea traducerii literale a expresiilor idiomatice și prin ridiculizarea betiei de cuvinte

În analiza operelor literare, Maiorescu pune accent pe forma artistică, raportându-se la conținutul ei. Originalitatea și autenticitatea, condiții primordiale ale valorii operei de artă, sunt definite de particularitățile creatoare individuale și de asimilarea în creație a specificului național.

Dintre studiile reprezentative în acest domeniu, putem enumera: "Direcția nouă în poezia și proza română", "Eminescu și poeziile lui", "Asupra poeziei populare", "Poeti și critici", "Comediile d-lui Caragiale", "Povestirile d-lui M. Sadoveanu", etc.

Întreaga sa activitate în domeniul învățământului (profesor de liceu la Iași, cadru universitar și rector al Universității din București, ministru al Instrucțiilor Publice și al Cultelor); în domeniul culturii și al literaturii (estetician, critic literar, lingvist, scriitor, publicist), în domeniul politic

(deputat, prim-ministru, ministru de externe) îl definește ca genial strateg al culturii române, ca organizator exemplar al teritoriilor culturale românești.

Dimensiunea religioasă a existenței

Cultura română veche nu poate fi înțeleasă în afara cadrelor și a mentalităților vremii. În Țările Române, ca și în alte părți ale lumii, omul medieval e, în primul rând, un om religios, a cărui viață este ghidată de credință și de speranța mântuirii. Cu o percepție mai acută a efemerității și a instabilității (într-o lume violentă), omul medieval trăiește mai acut o dimensiune spirituală a existenței (prin rugăciune, post, jurământ). Valorile etice (bunătate, milă, dreptate etc.) se întemeiază pe cele religioase. Sunt subordonate în mare măsură religiei politice, justiției, artei, viața cotidiană.

În Estul Europei, modelul medieval se menține până destul de târziu, în politică și în cultură. Pentru comunitățile vremii, factorul principal de coeziune nu este etnia, ci religia și confesiunea („legea”, „dreapta credință”).

În cultura de tip religios nu primează originalitatea artistică; arta este un mijloc de a educa o colectivitate, nu este o expresie a individualității creatoare. Până în sec. al XIX-lea, cultura română nu produce decât puține opere de tip artistic modern, manifestându-se în schimb prin texte religioase (predici, expuneri dogmatice), prin arhitectură și pictură religioasă. Viața culturală se desfășoară în mare parte în mănăstiri, unde se traduc și se tipăresc cărți de cult și de lectură. Arhitectura, pictura, artele aplicate se dezvoltă în mare măsură tot în preajma mănăstirilor.

În Evul Mediu, creștinismul, care fusese adoptat de timpuriu de strămoșii românilor, devine o religie bazată pe carte. Cuvântul scris – mai întâi, manuscris, apoi tipărit – circulă prin intermediul cărților de cult în limba slavonă. Limbă slavonă și nu română pentru că traducerea cărților de cult grecești a fost determinată de nevoia Bizanțului de a creștina popoarele slave. În acest scop, Chiril și Metodie au tradus Biblia și cărțile liturgice în slavonă și le-au făcut să circule în tot spațiul sud-est european. Religia și literatura dezvoltă, începând cu secolul al XVI-lea, un palier comun, în care prelați și cărturari contribuie la modelarea limbii române în dorința de a da glas credinței. La acest palier participă și cultura populară, prin componenta religioasă, creștinismul popular, și prin creația folclorică.

Cultura română între secolele al XVI-lea – al XVIII-lea poate fi abordată:

- la nivelul culturii cărturărești – religie creștină, carte religioasă și literatură;
- la nivelul culturii populare: creștinism popular și folclor.

Începuturile culturii scrise a românilor sunt profund legate de viața lor spirituală, de credința în Dumnezeu și de raportarea la sacru a fiecărui individ, fie om simplu, slujitor al bisericii sau voievod. Religia, alături de istorie, este cel dintâi fundal de manifestare a culturii scrise și a literaturii. Cartea religioasă românească este mai întâi o carte de cult în limba slavonă, apoi o carte de cult în limba română. Traducerea ei prilejuiește cea dintâi exprimare a creativității prin cuvânt în limba română, chiar dacă timidă, aproape insesizabilă la început.

Cultura română premodernă se constituie din interacțiunea mai multor grupuri culturale – cel eclezial, cel cărturăresc, cel folcloric. Între cele trei zone de cultură și cei care participă la ele – prelați, cărturari, oameni simpli – se produc schimburi, influențe, asimilări etc., determinate de mediul de formare și de mediile culturale pe care le traversează indivizii.

Literatura, în această perioadă, e înțeleasă în mai multe accepții:

- set aparte de discursuri, diferite de comunicarea cotidiană și de discursurile științifice, prin marca distinctivă a „literarității”;
- disciplină de studiu;

- sistem sau instituție: ansamblul instituțiilor și indivizilor care participă la activitatea literară într-o epocă dată sau în ansamblul unei culturi naționale (literatură veche, literatură contemporană, literatură est – europeană etc.);
- totalitatea a ceea ce este scris și tipărit într-un anumit domeniu (ex.: literatură de specialitate, literatură medicală, literatură pedagogică, literatură religioasă etc.)

Omul medieval are altă mentalitate decât omul modern, trăind în alt orizont cultural. El este, prin excelență, un homo religiosus, care comunică cu Dumnezeu și cu sfinții, crede în semne și minuni, are cultul moaștelor, face pelerinaje la locurile sfinte. Omul medieval vede lumea ca pe o creație divină, i se supune necondiționat lui Dumnezeu, iar cataclismele și războaiele îi apar ca moduri de avertizare sau pedeapsă din partea lui Dumnezeu ori ca intervenție a puterii diavolului. În ambele cazuri, ieșirea din impas presupune recunoașterea păcatelor și îndreptarea lor prin penitență. Realitatea din jur oferă semne la care au acces cu precădere cei inițiați: călugări, preoți, astrologii de pe lângă curțile domnești, voievodul însuși care domnea ca „unsul lui Dumnezeu pe pământ”.

Mentalitatea medievală se confruntă cu marile epidemii de ciumă, catastrofe naturale (cutremure, inundații, furtuni), perioade lungi de secetă și de foamete, războaie care durează uneori zeci de ani. Toate generează sentimentul de instabilitate a lumii și nesiguranță a vieții. Religia oficială și autoritatea bisericii coexistă cu creștinismul popular; de-a lungul secolelor s-au perpetuat superstiții, credințe, practici păgâne legate de vechile religii ale naturii.

În secolele al XVII-lea – al XVIII-lea, viziunea teologică este dublată de atitudinea moralistă. Nu numai oamenii bisericii, ci și cronicarii sunt spirite reflexive care își pun întrebări despre destinul omului în Univers. Pe căi diferite, ei au demonstrat că și limba română poate fi instrument de cult și de cultură. Dosoftei a tradus psalmii inițial în proză și ulterior i-a transpus în versuri, ceea ce demonstrează intenția literară și conștiința artistică a autorului. Dosoftei apelează la modelul poeziei populare, astfel încât psalmii să fie accesibili și ușor de memorat. Biserica devine o instituție eficientă de răspândire a limbii române, de la slujitorii cultului, până la cel din urmă credincios. Psaltirea lui Dosoftei are influență puternică de-a lungul vremii, atât în mediul cult, cât și în mediul popular, deoarece unii psalmi intră în repertoriul cântecelor de stea și al colindelor. În creația cronicarilor, dimensiunea religioasă apare în scrierile care ies din sfera consemnării evenimentelor istorice - de exemplu, poemul Viața lumii, de Miron Costin. Antim Ivireanul, mitropolit al Țării Românești, pledează pentru introducerea limbii române ca limbă de cult, pentru a asigura înțelegerea slujbei și a învățaturii creștine de către toți credincioșii. El face mai mult decât să predice învățătura Evangheliilor, folosind amvonul pentru a educa și pentru a-și îndruma credincioșii. În predicile sale se împletesc citate biblice și referințe filozofice cu diverse comentarii despre obiceiuri contemporane, ceremonii și petreceri la modă, mărunte intrigi politice. Legende consemnate de Ion Neculce în O samă de cuvinte sunt mărturii despre mentalitatea omului medieval; ca ales al Domnului, voievodul este pus la încercare mai mult decât creștinul de rând. Legende relatează faptele care l-au determinat pe Ștefan cel Mare să înalțe mănăstiri după războaiele câștigate, să înalțe mulțumiri pentru izbânda asupra păgânilor. În același timp, legendele consemnează superstiții populare referitoare la sfințirea locului de mănăstire printr-o jertfă (legende despre întemeierea mănăstirii Putna, a mănăstirii Voroneț etc.).

Situate în contextul epocii, textele care ilustrează o anumită dimensiune religioasă au o funcție preponderent moralizatoare (psalmii versificați de Dosoftei, Didahiile lui Antim Ivireanul), exprimă o viziune asupra lumii marcată de mentalitatea vremii (Viața lumii de Miron Costin, Legenda IV, de Ion Neculce). Văzute din perspectivă contemporană, aceleași texte dobândesc expresivitate și valoare artistică. („A străbate Psaltirea echivalează cu o călătorie printr-o țară a minunilor poetice”). Psaltirea versificată a lui Dosoftei ilustrează diferite experiențe ale psalmistului (păcatul, penitența, setea de Dumnezeu) și forme incipiente ale speciilor literare (meditația, lamentația, pastelul). Literatura cu tematică religioasă se dezvoltă de-a lungul secolelor ca modalitate de exprimare a unor sentimente profunde, de reliefare a unor atitudini. Secolele al XVII-lea – al XVIII-lea reprezintă începutul. Secolele ulterioare valorifică temele religioase din punct de vedere artistic pentru a da expresie celor mai adânci sentimente umane și pentru a ilustra atitudinea omului în raport cu probleme grave care l-au frământat permanent. Așadar, traducerea de carte religioasă, respectiv crearea de text religios contribuie esențial la scrierea primelor pagini de literatură română.

Rezumatul rezumatului

- în Evul Mediu, creștinismul, care fusese adoptat de timpuriu pe teritoriul dacic, devine o religie care se bazează pe cuvântul scris. Cuvântul scris – mai întâi manuscris, apoi tipărit – circulă prin intermediul cărților de cult în limba slavonă;
- geografic situată în spațiul mental bizantin – slav, cultura română a începuturilor nu s-a putut sustrage influențelor venite din această direcție. Înfrâurirea s-a exercitat prioritar prin carte religioasă. Consecința imediată a fost modelarea spiritului acelei umanități care avea acces la cultură, mai întâi clerul și mai puțin feudații cunoscători de carte;
- la începutul sec. al XV-lea are loc o mai intensă circulație a textelor religioase slave, imnuri sau cărți de cult, acestea din urmă fiind extrase mai ales din Noul Testament, redactate fie în afara spațiului geografic, fie în interiorul lui, de cărturari slavi (sârbi, bulgari) sau numai cunoscători de limbă slavă (greci, români);
- cultura română între secolele al XVI-lea – al XVIII-lea poate fi abordată la nivelul culturii cărturărești (religie creștină, carte religioasă și literatură) și la nivelul culturii populare (creștinism popular și folclor).
- religia, alături de istorie, este cel dintâi fundal de manifestare a culturii scrise și a literaturii. Cartea religioasă românească este mai întâi o carte de cult în limba slavonă, apoi o carte de cult în limba română. Traducerea ei prilejuiește cea dintâi exprimare a creativității prin cuvânt în limba română, chiar dacă timidă, aproape insesizabilă la început.
- dimensiunea religioasă a existenței capătă treptat forme de expresie românească, mai întâi prin actul traducerii, apoi prin actul creației individuale, fie în cadrul bisericii, ca literatură religioasă, fie în afara ei, ca literatură de inspirație religioasă.
- cultura română premodernă se constituie din interacțiunea mai multor grupuri culturale: cel eclezial, cel cărturăresc, cel folcloric. În cele trei zone de cultură și cei care participă la ele – prelați, cărturari, oameni simpli – se produc schimburi, influențe, asimilări etc., determinate de mediul de formare și de mediile culturale pe care le traversează indivizii.
- primele forme de manifestare ale culturii românești scrise sunt legate de religia creștină, de instituția eclezială și de necesitatea comunicării în interiorul comunității de credință. Manuscrisele creștine în limba slavonă și în limba română, apoi tipăriturile deschid calea pentru exprimarea sentimentului religios.

Identitate culturală în context European

Atunci când vorbim de identitate culturală ne gândim îndeosebi la limbă, cultură, patrimoniul cultural, la tradiții și la religie. Nici unul dintre acestea nu a căpătat, însă, un caracter de uniformitate, nu a fost acceptat în unanimitate de statele membre sau de cele care își doresc cu ardoare integrarea în Uniunea Europeană. Există o limbă europeană? Nu! Și probabil nici nu va exista prea curând una, deși există țări care au reușit să se impună și să-și promoveze limba la nivel universal valabil. La fel și în cazul culturii, a tradițiilor ori a religiilor. Nici său, ci fiecărui stat membru în parte. una nu poate fi atribuită spațiului european în întregul său, ci fiecărui stat membru în parte.

Spațiul european este unul al națiunilor. Să ne amintim că în anul 1954, când s-a înființat Uniunea Europei Occidentale (UEO), în scopul întăririi cooperării între statele vesteuropene în domeniul securității, se crea de fapt o alianță militară europeană. Toate statele componente aveau obligația generală de asistență în caz de agresiune contra unui stat membru, prezervarea păcii și securității în Europa. Ulterior, UEO a oferit statelor membre o platformă de cooperare economico - socială, dar fiecare stat și-a păstrat pe mai departe identitatea și unicitatea.

Europa a devenit ceea ce au vrut europenii sau, ca să-l parafrazez pe Jonathan Schelee, șeful Delegației Comisiei Europene, Europa este și continuă să fie un proiect al cetățenilor ei. În acest context românii trebuie să fie pregătiți să-și aducă contribuția la acest proiect, însă trebuie sub nici o formă să-și piardă identitatea, să imite ori să copieze ceea ce există la alții. A te integra într-un sistem este, fără urmă de îndoială, un mare avantaj, dar păstrarea identității este nu doar o obligație, ci chiar singura șansă de supraviețuire a individualității. Semnificațiile conceptului de cultură

A defini cultura înseamnă a defini însăși condiția umană, în unitatea și varietatea ei, în încercările nesfârșite de a crea, de a lăsa posterității valori inestimabile. Prin cultură, omul își depășește mediul de existență și dă sens vieții sale. Nu există o definiție standard a culturii. De fapt, cultura, spune Abraham Moles, se pretează la o “definiție deschisă”, oricând susceptibilă de corecturi și adăugiri.

Conceptul de cultură poate fi definit folosindu-ne de o perspectivă interdisciplinară care ar putea descifra articulația diverselor sale aspecte și implicațiile socio-umane. Numai printr-o privire de ansamblu în toate ramurile vieții sociale și în toate disciplinele educaționale ne putem face o idee completă în legătură cu ceea ce reprezintă de fapt cultura. Cum acest lucru este practic imposibil de realizat în doar câteva pagini, voi încerca să surprind doar câteva definiții, păreri și idei legate de conceptul de cultură, în scopul de a înțelege rolul și implicațiile ei în societatea contemporană.

Cultura ne apare ca un ansamblu de limbaje, simboluri și semnificații care sunt integrate într-un amplu și complex proces de comunicare. Cel care dă tonus și culoare acestui ansamblu este omul, interesat mereu de tot ceea ce-l înconjoară.

În acest sens, Edgar Morin afirmă că “omul este o ființă culturală prin natură pentru că este o ființă naturală prin cultură”. Deci, cultura este un fel de a doua natură a omului, o natură secundară, apărută prin îmbogățirea naturii primordiale fără însă a vorbi de o ruptură radicală între cele două realități. Ele se combină permanent în ființa umană.

Pentru om, cultura reprezintă mediul specific de existență. Ea delimitează un domeniu existențial, caracterizat prin sinteza dintre obiectiv și subiectiv, dintre real și ideal. Cultura definește sintetic modul uman de existență și este simbolul forței creatoare a omului. Ea reprezintă un adevărat sistem de valori. S-au căutat tot felul de definiții și de explicații care să stabilească sfera în care se mișcă cultura ca realitate sau concept. Pentru a surprinde mai bine acest aspect putem face o apreciere legată de partea materială și cea spirituală a creației întrucât ele reprezintă laturile constitutive ale vieții umane.

Curente Moderniste si Avangardiste

MODERNISM (fr.moderne – lat. modernus – recent)

Tendinte inovatoare dintr-o anumita etapa a unei literaturi. Apare la sfirsitul secolului al 19-lea si se dezvoltă la inceputul secolului 20, in opozitie cu traditionalismul, predominand noi principii de creatie.

In literatura latino-americana de dupa 1880, modernismul este influentat de simbolismul francez, caracterizat de muzicalitate si exotism.

In literatura romana criticul literar Eugen Lovinescu a teoretizat modernismul prin cenaclul „Sburatorul” in lucrarile de doctrina: „Istoria civilizatiei romine moderne”, „Istoria literaturii romine contemporane”, „Memorii” etc. Tendintele moderniste sustin sincronizarea literaturii nationale cu literatura europeana, cu spiritul vremii, prin integrarea elementelor de originalitate ce apartine tendintei. Teoria sincronismului si a diferentierii reprezinta puncte importante in studiile de doctrina lovinesciene.

Trasaturi: trecerea de la o literatura cu tematica preponderent rurala, la o literatura inspirata din mediul citadin, evolutia prozei de liric, la epic—deci cultivarea prozei obiective; intelectualizarea poeziei—prin evolutia de la epic la liric; dezvoltarea romanului psihologic, analitic; adaptarea unei formule moderne. qz444y3442czzu

Reprezentanti: I.Barbu, C.Petrescu, I.Voronca, A.Holban, P.Constantinescu, G.Braescu, G.Calinescu, V.Steinu, H.Papadat-Bengescu s.a.

AVANGARDA (AVANGARDISM) (fr. avant-garde)

Termen militar denumind detasamentul care exploreaza terenul necunoscut pentru a pregati inaintarea grosului trupeii. Manifestata in primele decenii ale secolului 20 si caracterizata prin spiritul de fronda, prin negarea violenta a formelor dearta consacrate, prin proclamarea a noului. Avangarda se caracterizeaza prin: activism si negarea traditiei, prin extremism, prin concentrarea asupra creatiei ca proces si prin absenta interesului pentru opera, pentru rezultatul acestui proces.

Miscarea de avangarda ilustreaza o stare de criza prin acte anarhice si revolte spectaculoase. Actiune de soc, avangarda are functie regeneratoare si dischizatoare de drum. In literatura romana se poate vorbi despre un avangardism activ mai ales in anii 1922-1932 prin intermediul unor reviste „Contemporanul”, „Urmuz”, „Alge” etc.

Ca precursor al avangardismului poate fi socotit „Urmuz” care, prin prozele sale insolite unice, anunta absurdul suprarrealist. Acest ziar a fost condus de initiatorul avangardismului romanesc Tudor Arghezi.

Reprezentanti din literatura universala: Tristan Tzara, Hans Arp, Marinetti, Breton etc.

Reprezentanti din literatura romana: Tudor Arghezi, Macedonski, Davidescu, Aderca.

NICOLETA LAZAR

